

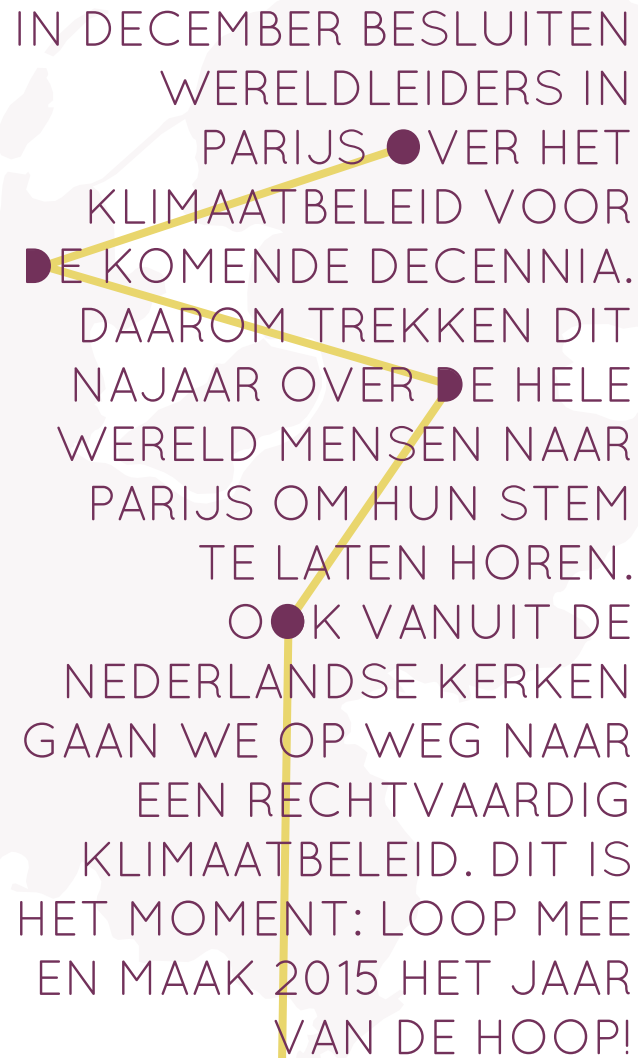
KLIMAAT LOOP

kerken op weg naar een
rechtvaardig klimaatbeleid

HANDREIKING VOOR EEN KLIMAATLOOPVIERING en aanvullende activiteiten

*Start de Klimaatloop ook in uw
gemeente/parochie?*

IN DECEMBER BESLUITEN
WERELDLEIDERS IN
PARIJS ● VER HET
KLIMAATBELEID VOOR
DE KOMENDE DECENNIA.
DAAROM TREKKEN DIT
NAJAAR OVER DE HELE
WERELD MENSEN NAAR
PARIJS OM HUN STEM
TE LATEN HOREN.
O●K VANUIT DE
NEDERLANDSE KERKEN
GAAN WE OP WEG NAAR
EEN RECHTVAARDIG
KLIMAATBELEID. DIT IS
HET MOMENT: LOOP MEE
EN MAAK 2015 HET JAAR
VAN DE HOOP!

KLIMAATLOOP

Kerken op weg naar een
rechtvaardig klimaat

Handreiking voor een Klimaatloopviering
en aanvullende activiteiten
voor *Scheppingszondag (6 september) of een andere dag*

Start de Klimaatloop ook in uw gemeente/parochie?

INLEIDING

Van 30 november tot en met 11 december 2015 vindt in Parijs de eenentwintigste klimaatconferentie van de Verenigde Naties plaats. In Parijs moet een nieuw klimaatverdrag ondertekend worden als vervolg op de afspraken die in 1997 in Kyoto (Japan) zijn gemaakt. Een belangrijk moment in de strijd tegen de klimaatverandering.

Kerken uit heel Europa, ook uit Nederland, organiseren in de aanloop naar de conferentie een 'klimaatloop' naar Parijs. Daarmee drukken zij hun zorg uit over klimaatverandering én hun hoop dat er dit jaar internationaal goede afspraken over gemaakt kunnen worden. Zo dagen zij de klimaatonderhandelaars uit om ook moed te tonen. De moed de gebaande paden te verlaten en op weg te gaan naar een eerlijk en effectief klimaatbeleid.

De Klimaatloop bestaat in Nederland uit een vijftal etappes, verspreid over Nederland en over het hele najaar, en een aantal landelijke evenementen (zie www.klimaatloop.nl). Vanuit de Klimaatloop zal er eind november een vertegenwoordiging naar Parijs gaan.

In Nederland start de Klimaatloop op 6 september. De eerste zondag van september wordt door kerken in Europa wel Scheppingszondag genoemd¹, een passend moment voor de start van deze activiteit. De Klimaatloop start niet met een groot landelijk evenement, maar lokaal, in allerlei gemeenten en parochies. Zoals die van u. Om in allerlei kerken in Nederland een gezamenlijke start te geven aan de Klimaatloop zou het mooi zijn als in veel kerken Scheppingszondag hiervoor als moment wordt gekozen. Maar uiteraard bent u vrij ook op andere momenten aandacht te geven aan de Klimaatloop en het thema klimaatverandering.

De Klimaatloop houdt het midden tussen een pelgrimage en een protestmars. Met de mars drukken we onze *zorg* uit en ons besef van *urgentie*: er moeten nu ingrijpende maatregelen worden genomen om klimaatverandering en vernietiging van het milieu een halt toe te roepen. De pelgrimage drukt de *hoop* uit dat er dit jaar echt iets kan gebeuren én de *moed* om zelf stappen te zetten. Pelgrimage betekent: durven wegtrekken uit het bekende en de moed tonen het onbekende te betreden.

Christenen zijn mensen van de Weg, mensen die de weg volgen die Jezus hen heeft gewezen. Op weg naar een wereld waar mensen in verbondenheid leven met elkaar en met de gehele Schepping. Hoe die er uit ziet, weten we niet precies. Dat die anders is wel. Daarnaar zoeken vergt moed. Duidelijk is dat die wereld niet alleen van ons afhangt. Maar ook dat we er zelf wel stappen voor kunnen en moeten zetten, in

beweging moeten komen. Letterlijk in deze Klimaatloop. En daarnaast met grote of kleine persoonlijke stappen in de richting van een duurzame leefstijl.

Concreet roepen we alle kerken op om, bij voorkeur op 6 september:

- stil te staan bij hun roeping om zorg te dragen voor de schepping, in het bijzonder op het punt van klimaatverandering;
- in viering, gebed en verkondiging te spreken over de christelijke opdracht om de Schepping, Gods grootste gave aan mensen, zorgvuldig te koesteren en beschermen;
- mensen uit te nodigen en uit te dagen mee te doen aan de Klimaatloop naar een rechtvaardig klimaatbeleid;
- op zondag 6 september als lokale kerkelijke gemeenschap zelf ook een korte pelgrimage in de eigen omgeving te houden, een groter of kleiner 'klimaatronkje om de kerk'.

In dit document treft u daarvoor materiaal en suggesties aan:

1. SUGGESTIES VOOR LEZINGEN _____ P. 3
2. LIEDEREN _____ P. 4
3. GEBEDEN _____ P. 6
4. ANDERE TEKSTSUGGESTIES VOOR IN VIERINGEN _____ P. 9
5. HANDELINGSSUGGESTIES _____ P. 13
6. VERWERKINGS OPDRACHTEN KINDEREN & JONGEREN _____ P. 15
7. NUTTIGE WEBSITES _____ P. 18

¹ Zie www.scheppingvieren.nl/klimaat-en-schepping/. Het idee van een scheppingszondag en een periode voor de schepping – 1 september tot 4 oktober - is afkomstig uit de orthodoxe kerken. 1 september wordt ook wel de dag van de Schepping genoemd. Zie bijv. www.ecen.org/uploads-public/Folder%20Sch%C3%B6pfungstag_engl%20aktuell.pdf. In 2015 valt Scheppingszondag op 6 september.

1. SUGGESTIES VOOR LEZINGEN

LEZINGEN GERICHT OP HET THEMA SCHEPPING EN KLIMAAT VERANDERING

Genesis 1,1 - 2,4: het verhaal van de schepping. In dit verhaal ligt ons geloof dat God deze wereld gewild heeft en er nog steeds voor zorgt.

Genesis 8 en 9,1-17: het verhaal van het einde van de zondvloed. Hier vindt een 'tweede' schepping plaats, een nieuw begin van de aarde en een nieuwe belofte van God.

Psalm 8: over de verantwoordelijkheid van de mens om voor de schepping te zorgen.

Psalm 19: hoe de schepping Gods grootheid laat zien.

Psalm 104: loflied op de schoonheid van de schepping.

Drie korte teksten over de relatie tussen de gebrokenheid van de schepping en de daden van mensen:

- **Jeremia 12,4**
- **Jesaja 24, 4-6**
- **Romeinen 8,18-22**

Jesaja 11,1-10: de toekomst van de vernieuwde schepping.

LEZINGEN VOOR ZONDAG 6 SEPTEMBER (RK)

Jes. 35, 4-7a
Jacobus 2, 1-5
Mc. 7, 31-37

LEZINGEN VOOR ZONDAG 6 SEPTEMBER (OECUMENISCH LEESROOSTER)

Deuteronomium 4,1-2,9-20
Psalm 54
(Jakobus 1,17-27)
Marcus 8,27-9,1

2. SUGGESTIES VOOR LIEDEREN EN GEZANGEN

Psalmen

- Psalm 8 Heer onze Heer, hoe machtig is uw naam (zie ook: *Nieuw Liedboek 8c, Randstadbundel 358, Psalmen voor NU 8, De handtekening van de Heer*)
- Psalm 19 De hemel roemt de heer (zie ook *Gezangen voor liturgie 19-2, Psalmen voor NU 19, De hemel vertelt*) (kan ook als gedicht)
- Psalm 72 Voor kleine mensen (zie ook: *Gezangen voor liturgie 72-2, Randstadbundel 476, Nieuw liedboek 72a*)
- Psalm 104 Mijn ziel, verheerlijk God (zie ook: *Psalmen voor Nu 104, De vogels dansen*)

Nieuwe Liedboek

- 162 In het begin lag de aarde verloren (ook: bundel *Alles wordt nieuw*, deel 1, lied 1)
- 216 Dit is een morgen als ooit de eerste (nog mooier in oorspronkelijke Engelse versie: *Morning has broken* - Eleanor Farjeon)
- 220 Zoals een bloem zijn kelk heft naar de zon
- 275 Het lied van Gods aanwezigheid (ook: *Gezangen voor liturgie 456 en Randstadbundel 375*)
- 670 Kom Schepper God, o heilige Geest
- 706 Dans mee met Vader, Zoon en Geest
- 772 Jesaja heeft eeuwen geleden voorzien (bij: Jesaja 11)
- 880 Het leven op aarde is vreugde en rijkdom
- 977 Ga uit, o mens, en zoek uw vreugd
- 978 Aan u behoort, o Heer der heren (ook: *Gezangen voor liturgie 574 en Liedboek der kerken 1973 479*)
- 979 De vogels van de bomen
- 980 Van alle welgeschapen dingen
- 981 Zolang er mensen zijn op aarde (ook: *Gezangen voor liturgie 567, Randstadbundel 401/481 en Liedboek der kerken 1973 488*)
- 982 In de bloembol is de krokus
- 983 Lieve boetseerder (ook: *Gezangen voor liturgie 490*)
- 984 Gezegend die de wereld scheidt
- 985 Heilig, heilig, heilig, hemelhoog verheven

Elly en Rikkert

Een boek vol liedjes 1 Zie de zon, zie de maan (ook in: *Op Toonhoogte, 463*)

Opwekking

- Opwekking 355 U die mij geschapen hebt
- Opwekking 585 Er is een dag

Youth for Christ

nr 203 Zie ik sterren aan de hemel staan (ook in: *Op Toonhoogte*, 129)

Liederen en gebeden uit Iona & Glasgow I

29 Een vogel, ze broedt (in een andere vertaling opgenomen in: *Nieuwe Liedboek*, 701)

Opstaan! Meer liederen uit Iona, Glasgow

35 Wie gaf de regenboog zijn kleuren?

Kantiek

Het lied in de vuuroven *Gezangen voor liturgie* 491 (ook: *Randstadbundel* 255)
Almachtige, verheven Heer *Liedboek der kerken* 400

Opwekking

Opwekking 70 Heer, onze God, hoe heerlijk is Uw naam
Opwekking 174 Juicht, want Jezus is Heer
Opwekking 329 U bent de Heer van de schepping
Opwekking 401 Koning Jezus, wij verhogen U
Opwekking 461 Mijn Jezus, mijn redder
Opwekking 475 Majesteit, Koning in eeuwigheid
Opwekking 492 Wie kleurt de zon als de dag openbloeit?
Opwekking 505 Vader van de schepping volvoer uw plan
Opwekking 586 Heel de schepping geeft U eer
Opwekking 675 Vader, ik kom Uw heiligdom binnen

ANDERE (LUISTER)MUZIEKSUGGESTIES

Marvin Gaye: Mercy mercy me - the ecology (*What's goin' on*, 1971)

Moby: God moving over the face of the waters (*Moby*, 1992)

Haydn: Die Schöpfung (oratorium)

Johan Bredewout: Schepping (oratorium)

**Zie ook bij Micha Nederland en de website Scheppingvieren.nl
(zie onder Nuttige websites)**

3. SUGGESTIES VOOR GEBEDEN

Openingsgebeden

God, vader en moeder van al wat bestaat,
U heeft ons naar Uw beeld geschapen en ons een plaats gegeven
te midden van al die andere broeders en zusters.

Wij vragen u dat we ons steeds verder openen
voor de rijkdom van uw schepping
en haar naar vermogen tot haar recht laten komen
als uitdrukking van uw liefde.

Door Christus onze Heer.

www.francisc35.org

- Hemelse Vader, die de wereld vol schoonheid hebt gemaakt, open onze ogen om in al uw werken uw genadige hand te herkennen opdat we ons verheugen in uw schepping en leren om u met blijdschap te dienen; omwille van hem door wie alles geschapen werd, uw zoon Jezus Christus, onze Heer. Amen
(*Prayers for the World 1. For Joy in God's Creation*)
- Almachtige en eeuwige God, U hebt de prachtige structuur van het universum gemaakt: de atomen, werelden, melkwegstelsels, en de oneindige complexiteit van levende schepselen. Wilt u geven dat we u bij het onderzoek naar de raadselen van uw schepping steeds beter leren kennen, en onze rol in uw eeuwige plan met meer overtuiging kunnen vervullen. In de naam van Jezus Christus, onze Heer. Amen
(*Prayers for the Natural Order 40. For Knowledge of God's Creation*)

Gebed om vergeving

God, wij hebben geprobeerd te heersen over Uw Schepping,
maar wij hebben haar respectloos behandeld.

Geef ons ogen, die zien wat juist is. Ogen, die herkennen wat veranderbaar is.

Ogen, die een vergezicht zien en dromen van een wereld,
waar het goede der aarde eerlijk gedeeld wordt.

Amen.

www.francisc35.org

Gebed over de gaven (rk)

God, schepper van al het goede, u gaf ons graan en druiven om ze te maken tot brood en wijn voor onderweg. Wij vragen u: zie welwillend neer op deze gaven die wij u aanbieden om ze te maken tot een sacrament van Eeuwig leven. Dat vragen wij u om Christus onze Heer.

Prefatie (rk)

Het is goed en passend Heer U, Allerhoogste,
te loven en te danken, tezamen met heel uw schepping.
U hebt onze aarde en heel het heelal in het bestaan geroepen
en het onderworpen aan de wisseling der tijden.
Ons mensen hebt U geschapen naar uw beeld
om uw scheppingswerk voort te zetten.
U gaf ons de mogelijkheid de grootsheid
van uw scheppingswerk te doorgronden
en de liefde te onderkennen waarmee u dit alles tot stand heeft gebracht.
En dat dan heel bijzondere in Uw zoon, onze Heer Jezus Christus
in wie u uw scheppingswerk tot zijn hoogtepunt hebt gebracht.
Daarom willen we met Hem en met alle Engelen en heiligen,
met alle mensen van goede wil en met al wat adem heeft
instemmen met het loflied: Heilig, heilig, heilig.

(www.francisc35.org)

Voorbeden

God van liefde, Schepper van het heelal, U kent ieder schepsel
en weet wat een ieder nodig heeft.

Wij vertrouwen U onze voorbeden toe en vragen U,
'God, die met liefde al het leven omgeeft, verhoor ons.'

* Voor kerken, en kerkelijke gemeenschappen, dat zij acht slaan op de tranen van
Moeder Natuur, beschadigd als zij is door het menselijke onvermogen zorg te dragen
als een verantwoordelijke rentmeester. Laat ons bidden...

'God, die met liefde al het leven omgeeft, verhoor ons.'

* Voor internationale organisaties, dat zij zich blijvend verzetten
tegen uitputting van de aardse bronnen, die ons zo genereus werden verstrekt.
Laat ons bidden...

'God, die met liefde al het leven omgeeft, verhoor ons.'

* Voor de vele broeders en zusters bidden wij, die dagelijks tekort komen,
doordat wij dagelijks verspillen.
Laat ons bidden...

'God, die met liefde al het leven omgeeft, verhoor ons.'

* Voor politici en stemgerechtigden, dat zij beseffen dat respectloos omgaan met de
Schepping
onze naasten beschadigt en de vrede ondermijnt.
Laat ons bidden...

'God, die met liefde al het leven omgeeft, verhoor ons.'

* Voor gelovigen, dat zij hun rentmeesterschap in woord en daad uitdragen
en daardoor bijdragen aan een wereld vol liefde, gerechtigheid en vrede.
Laat ons bidden...

'God, die met liefde al het leven omgeeft, verhoor ons.'

* Voor ons, hier bijeen, dat wij bewuste keuzes maken
in hoe wij omgaan met het milieu en met de mensen om ons heen.
Laat ons bidden...

'God, die met liefde al het leven omgeeft, verhoor ons.'

Genadige God,
Schenker van al het Goede, dank U dat U ons in gemeenschap met Uw andere
schepselen laat leven. Door hen en met hen loven wij U en vragen wij U Uw Heilige
Geest over deze wereld uit te storten, zodat Uw heerlijkheid zichtbaar wordt. Wij
vragen U dit in de naam van Jezus Christus, onze Heer. *Amen*

(www.francisc35.org)

Slotgebeden

- Onze God, wij bidden u dat de viering van dit sacrament ons steeds dieper zal
verbinden met Uw geheim zoals zich dat openbaart in uw schepping en in Uw
zoon Jezus Christus.
Help ons dienaren te zijn van Vrede en Gerechtigheid en dat wij U eren in onze
eerbied voor uw schepping die u bestemd hebt voor het welzijn van heel uw volk
op aarde. Dat vragen wij u in Christus onze Heer. **(www.francisc35.org)**

***Zie ook bij Micha Nederland en de website Scheppingvieren.nl
(zie onder Nuttige websites)***

4. VERDERE TEKSTSUGGESTIES VOOR IN VIERINGEN

Credo voor de Aarde

Ik geloof in de heiligheid van de aarde,
de heelheid van de schepping,
en de waardigheid van alle schepselen.

Ik geloof in een genadige God,
die de mensheid, man en vrouw,
schiep naar zijn beeld
en hen de mogelijkheid en de verantwoordelijkheid gaf
de aarde te onderhouden.

Ik geloof dat wij, mensen,
gefaald hebben voor God en voor onszelf.
Wij hebben de aarde overheerst
in naam van hebzucht en 'ontwikkeling',
mensen en schepselen hebben wij gekleineerd,
bossen verwoest, lucht, rivieren en zee verontreinigd
en de toekomst van onze kinderen op het spel gezet.

Ik geloof dat we onszelf vernietigen
als we de aarde verwoesten.
Wij moeten zuinig zijn op de aarde
en haar beschermen,
niet alleen voor ons eigen overleven
maar vanwege de zaak van Moeder Aarde.

Ik geloof dat wij ons omgaan met de schepping,
onze waarden en onze leefstijl moeten veranderen.
Daarom: toon berouw, vast en bid,
consuminder, verspil niets,
werk aan gerechtigheid en vrede.

Begeer niet het bos van je naasten,
noch de vlinders, de witte stranden
of de bijna uitgestorven dieren.

Begeer geen goedkope arbeidskrachten,
onderdruk geen kinderen, geen vrouwen.
Koester de inheemse volkeren,
de daklozen, vluchtelingen,
de slachtoffers van oorlogen.

Ik geloof dat alles in het leven
met elkaar verweven is :
Schepper en schepsels,
adem en gebed,
de kosmos en het individu,
voedsel en vrijheid,
West, Noord, Oost en Zuid,
seksualiteit en spiritualiteit,
ecologie en theologie.

Ik verbind mij er daarom toe
om samen met alle betrokken mensen
overal ter wereld
zorg te dragen voor Moeder Aarde,
vrede en gerechtigheid te bevorderen,
te kiezen voor het leven
en dat te vieren.

In deze dingen geloof ik. Amen

(Tekst: Elisabeth S. Tapia, Filipijnen)

Lofzang der schepselen

Allerhoogste, almachtige, goede Heer, van U zijn de lof, de roem, de eer en alle zegening.

U alleen, Allerhoogste, komen zij toe en geen mens is waardig U te noemen.
Geloofd zijt Gij, mijn Heer, met al uw schepselen, vooral heer broeder zon,
die de dag is, en door wie Gij ons verlicht.
En hij is mooi en stralend met grote luister.
Van U, Allerhoogste, draagt hij het zinnebeeld.

Geloofd zijt Gij, mijn Heer, door zuster maan en de sterren.
Aan de hemel hebt Gij ze gemaakt, schitterend, kostbaar en mooi.

Geloofd zijt Gij, mijn Heer, door broeder wind en door de lucht en de wolken,
het helder weer en ieder jaargetijde, waardoor Gij uw schepselen in leven houdt.

Geloofd zijt Gij, mijn Heer, door zuster water, die heel nuttig is, nederig, kostbaar en kuis.

Geloofd zijt Gij, mijn Heer, door broeder vuur, door wie Gij voor ons de nacht verlicht.
En hij is mooi en vrolijk, stoer en sterk.

Geloofd zijt Gij, mijn Heer, door zuster aarde, onze moeder die ons in leven houdt en leidt en allerlei gewassen met kleurige bloemen en kruiden voortbrengt.

Geloofd zijt Gij, mijn Heer, door hen die vergiffenis schenken door uw liefde, en ziekte en verdrukking dragen. Gelukkig zij die dat dragen in vrede, want door U, Allerhoogste, zullen zij worden gekroond.

Geloofd zijt Gij, mijn Heer, door onze zuster de lichamelijke dood, waaraan geen levend mens ontsnappen kan. Wee hen die sterven in doodzonde. Gelukkig wie zij aantreft in uw allerheiligste wil, want de tweede dood zal hun geen kwaad doen.

Loof en zegen mijn Heer en dank en dien Hem met grote nederigheid.

(Tekst: Franciscus van Assisië)

Zoals het licht

Zoals het licht
ons elke morgen
nieuw verschijnt,
ons wekt
en koestert
met zijn stralen, -
wek Gij God,
zo ook mij!

Zoals de zon
geen dag
ons in het donker laat, -
laat mij uw trouw
ook nu weer dagen!

Schep doorgang
aan wat zorgen baart,
wat angst aanjaagt,
en zet mij
recht weer op mijn voeten:
niet moedeloos,
niet hopeloos verlamd,
maar opgericht,
met opgeheven hoofd
tot U,

mijn Zoon,
mijn dag, mijn licht!

Sytze de Vries (uit Nieuwe Liedboek p.535)

Gevlekte pracht

Glorie zij God voor bontigheid,
voor hemelen, marmerend als koeiehid;
voor bloemsproetjes, uitgestippeld op vlugge forellen;
vers vonkgepofst kastanje-herfstlicht; vinkvlerk; wijd
landschap siergekaveld: eg-ploeg-braak geruit;
en alle beroepen, hun gerei, tuig, toestellen.

Ieder net ander, zeldzaam, eigenaardig ding;
alles wat grillig uitschift (en wie weet hoe uit?)
in snel, sloom; zoet, zuur; hel, gedooft;
Hij vadert voort boven verandering:
Hij zij geloofd

Gerard Manley Hopkins (uit: Nieuwe Liedboek, p.1516, vertaling Leo Vroman)

Kleine koe

Zegen, God, mijn kleine koe,
zegen, God, mijn verlangen,
zegen ons samenleven, mijn koe en ik,
en de manier waarop ik haar melk.
Zegen, God, elke speen,
zegen iedere vinger,
iedere druppel die in mijn schaal valt.
Zegen, God, mijn kleine koe.

uit: 'The Carmina Gadelica' (uit: Nieuwe Liedboek, p.1525, vertaling Roel Bosch)

**Zie ook bij Micha Nederland en de website Scheppingvieren.nl
(zie onder Nuttige websites)**

5. HANDELINGSSUGGESTIES

Meelopen in de Klimaatloop

Uiteraard kunt u deze dag gebruiken om een groepje te formeren dat gaat deelnemen aan een of meer etappes van de Klimaatloop (zie www.klimaatloop.nl).

Autoloze zondag

Laat met zijn allen op 6 september je auto voor de deur staan! Organiseer vanuit de gemeente een autoloze zondag en vraag iedereen op 6 september om met de fiets of lopend te komen. Op die manier geef je gelijk praktisch invulling aan het thema schepping en draag je (klein beetje bij) aan het tegen gaan van klimaatverandering. Begin op tijd met het aankondigen van de auto loze zondag, bijvoorbeeld in je nieuwsbrief, kerkblad, op de website en zondag van te voren (30 aug.). Het is leuk om je lokale krant hier ook van op de hoogte te stellen en ze een persbericht te sturen en af te stemmen of er een stukje in de krant kan. Gebruik ook Twitter en Facebook voor PR (als je dit als plaatselijke gemeente ook gebruikt).

Groene tocht

In jouw wijk/dorp/stad zijn lokale groene initiatieven die het leuk vinden om over hun projecten te vertellen. Organiseer na de dienst een tocht langs deze initiatieven. Dit vraagt wel wat voorbereiding. Je moet opzoek naar 2 of 3 initiatieven, een route er naar toe plannen en stem het goed af met de lokale groene initiatieven. Je kan er voor kiezen om er een route langs te plannen die men lopend of met de fiets kan afleggen. Maar waar vind je deze initiatieven?

Dit kan in allerlei verschillende vormen. Wij geven alvast een paar algemene voorzetten. Voor de uitwerking zult u lokaal uw contacten moeten gebruiken, eventueel door te zoeken via internet:

- Bezoek andere kerken in uw omgeving waar al actief wordt gewerkt aan vergroening van de kerk en laat u inspireren. Kijk daarvoor bijvoorbeeld op www.groenekerken.nl.
- Stippel een route uit langs plekken in de buurt van de kerk, in uw stad of dorp, waar de inzet voor natuur en milieu duidelijk zichtbaar is. Zoals een voedseltuin in de stad, een kerk- of kloostertuin, kerken of kantoren met zonnepanelen, een windturbine bij een bedrijventerrein, een boer met een landwinkel met regioproducten, een laadpaal voor een elektrische auto of een parkeerplek voor een deelauto, een lokaal Thuisafgehaald-initiatief, een plek waar een Repaircafé wordt georganiseerd etc. Ga op zoek in je eigen buurt, wijk, dorp of stad. En nodig een betrokkene uit om te vertellen wat hij of zij doet en waarom. Kijk bijvoorbeeld op www.samen-aan-tafel.nl/kerktuinen/, www.samen-aan-tafel.nl/kloostertuinen/, www.repaircafe.nl en www.thuisafgehaald.nl. Of kijk eens op: www.groendichterbij.nl/projecten-zoeken.
- Ga op zoek naar een plek waar de natuur al haar schoonheid toont – een

uitnodiging tot verwondering en dank voor Gods Schepping: een imposante oude boom, een overdadig groeiende tuin, bijzondere planten midden in de stad. Vraag de eigenaar of de lokale groenbeheerder om suggesties en nodig hem of haar uit er iets over te vertellen. Vraag het A Rocha netwerk om ideeën (www.nederland.arocha.org/nl/). Soms is er ook een stadsbioloog die kan meedenken.

- Zoek plekken waar te zien is hoe het klimaat of onze leefomgeving wordt of dreigt te worden aangetast. Vraag de lokale milieubeweging om suggesties. Of neem contact op met een natuur & milieu centrum bij jullie in de buurt. Gebruik google en Facebook, vaak zijn deze initiatieven goed te vinden op Facebook. Een belletje naar het gemeentehuis kan je ook nog wel eens wat handige informatie opleveren.

Tip: Organiseer je iets gelijk na de ochtend dienst? Bereid en eet dan met elkaar een lunch. Dit kan al heel makkelijker door iedereen te vragen iets mee te nemen. Zo ontstaat er een heel lunch buffet.

Lokale pelgrimage

Je kan ook een lokale pelgrimage organiseren. Start vanuit de kerk en kies een doel/bestemming waar je samen naar toe wil lopen. Wellicht is er een mooi natuurgebied in de buurt waar je met elkaar naar toe kan wandelen. Ga onderweg opzoek naar 2 of 3 punten waar je met de groep stil kan staan bij de onderwerpen die ook in de dienst aanbod zijn gekomen.

- Je kunt (nogmaals) een lied met elkaar zingen (wellicht één die ook in de dienst is gezongen)
- Iemand verteld wat meer achtergrond informatie over klimaatverandering en evt. lokale gevolgen die zichtbaar zijn.
- Geef de groep een opdracht mee voor de volgende stop. Bijvoorbeeld een stelling of vraag die ze kunnen bespreken of een foto opdracht.

Andere handelingssuggesties

Uiteraard kunt u deze dag ook de start laten zijn van een langduriger inzet voor duurzaamheid en een rechtvaardig klimaatbeleid. Wij noemen maar weer een paar mogelijkheden in het algemeen. Steeds zult u lokaal uw contacten moeten gebruiken om daar invulling aan te geven:

- Sluit u als kerk aan bij de Groene Kerken campagne en ga stap voor stap op weg naar een duurzame kerk: www.groenekerken.nl
- Start een werkgroep 'kerk en duurzaamheid' en kijk op www.kerkenvoordetekomst.nl voor een aanpak
- Start een lokale 'kerk en natuur'-groep en kijk op www.nederland.arocha.org/nl/start-eeen-lokale-groep/ voor suggesties en aanknopingspunten
- Adopteer een project van Cordaid, ICCO Kerk in Actie of het FairClimateFund dat zich inzet voor klimaatvriendelijke energievoorziening of een grotere weerbaarheid tegen klimaatverandering in ontwikkelingslanden.

- Formulier met elkaar een oproep voor een rechtvaardig en effectief klimaatbeleid in uw dorp of stad en richt u daarmee tot de lokale politiek. Zoek daarbij eventueel aansluiting bij lokale maatschappelijke organisaties die zich hier al voor in zetten.

6. VERWERKINGS OPDRACHTEN KINDEREN & JONGEREN

KINDEREN

Tijdens een kerkdienst of samenkomst gaan de kinderen vaak de dienst uit. Het is goed om dan tijdens dit moment ook aandacht aan het thema te besteden. Zo zijn ouders in de kerk en kinderen in hun eigen moment met hetzelfde thema bezig. Hieronder volgen drie suggesties die je met de kinderen kunt doen. Een voor onderbouw, middenbouw en de bovenbouw van de basisschool. Bron: Deze werkvormen zijn afkomstig uit het Micha Zondag pakket van 2014 en zijn gemaakt door Johan Timmer. Dit pakket is volledig verkrijgbaar op www.michanederland.nl.

ONDERBOUW - BESCHERM HET MOOIS!

- Doel:** Kinderen voelen zich verantwoordelijk voor het moois dat ze maken
- Mensfiguren in silhouet (eventueel meisjes en jongens), met de armen gestrekt en een plakstrook aan de voeten. Om in te kleuren (en uit te knippen, met hulp van de leiding of door de leiding).
 - Kosteloos (afval)materiaal, zoals wc-rolletjes, plastic bekertjes, waxinelichthoudertjes, keukenpapierrollen, versierlinten van cadeauverpakkingen, pakpapier, gekleurd papier, lege plastic verpakkingen (schoon), tijdschriften met foto's, kortom: alles waarmee een bonte miniatuurwereld gemaakt kan worden.

Opdracht: De kinderen maken van de kosteloze voorwerpen fantastische bloemen en planten die in een cirkel op een groot stevig vel worden geplakt. Daar omheen wordt een kring van mensfiguren geplaatst (voeten met plakstroken op het grondvel), die elkaar vasthouden met gestrekte armen. De figuren worden ingekleurd en beplakt en stellen de kinderen zelf voor. Eventueel wordt het vel buiten de cirkel nog beschilderd of beplakt met grauwe en donkere kleuren. Het bouwsel wordt aan het eind van de dienst in de kerk getoond.

Voor de leiding: Kleuters leven in het nu en 'duurzaamheid' zal ze weinig zeggen. Door hen iets moois te laten maken van kosteloos materiaal (afval) leren ze dingen te herwaarderen. Door het samen te doen, ervaren ze dat het beter gaat met elkaar. Door de figuren met elkaar te verbinden, ervaren ze saamhorigheid.

MIDDENBOUW - HERSTEL!

Doel: De kinderen maken iets moois en maken mee dat het beschadigd wordt. Ze

krijgen ook de kans het te herstellen (geef ze genoeg tijd!). Kinderen leren dat schade erg is en ten diepste 'onherstelbaar'. Maar dat herstel toch goed kan uitpakken.

Opdracht: De kinderen maken een tekening van iets moois, een landschap, een feest, een optocht. Liefst met potlood en zachte kleuren. Dan doet de leiding iets ergs: die knipt een groot gat in de tekening! De tekening wordt op een vel geplakt en het kind herstelt de tekening zo goed en zo kwaad als het kan. Het is de bedoeling dat het herstelde deel mooier wordt dan het voorheen was, met sprekender kleuren.

(Variant voor het geknipte gat: je kan als leiding ook een grof gescheurd stuk papier op de tekening plakken.)

BOVENBOUW – STAPELGEDICHT OF STAPELIED

Doel: Kinderen ontdekken dat door samen te werken iets tot stand wordt gebracht. Inhoudelijk leren ze verband te leggen tussen de rol van God en van mensen.

Opdracht: 'Maak Uw schepping heel' is de refreinzin. Samen met de kinderen worden allerlei elementen opgesomd die nu 'mis' zijn. Daarna worden de verwachtingen aan God opgesomd, en daarna de opdrachten voor ons mensen. Probeer die in drieregelige strofen in elkaar te schuiven, met de refreinzin.

Voorbeeld:

Nu doen de mensen elkaar kwaad
Heer, Geef ons wijze raad
Dan doet ieder van ons een goede daad
Maak uw schepping heel

Tip: Komen de kinderen terug in de dienst? Laat een aantal van hun het gedicht voorlezen aan de gemeente

JONGEREN

Het jongeren materiaal is afkomstig uit het Micha Zondag materiaal 2014 en uit het werkboek Micha Young. Een methode om met jongeren na te denken over gerechtigheid en duurzaamheid. Meer informatie op www.michanederland.nl

OPDRACHT: SCHOONHEID OF SCHADE?

Benodigheden: telefoons met camera functie, evt. beamer en laptop.

Vooraf: Door deze opdracht zijn de jongeren bewust bezig met het mooie van de schepping en tegelijkertijd zien ze ook dat we als mensen veel schade kunnen toebrengen aan het milieu.

Onderdeel 1: Deel de groep op in tweeën. De ene helft gaan fotograferen water mooi

is aan de schepping (dit kunnen ze twee aan twee doen bijvoorbeeld) en de andere helft krijg de opdracht om foto's te maken van waar schade is toegebracht aan het milieu(bijvoorbeeld: zwerfafval). In beide gevallen geldt dat dit van alles kan zijn van voorwerpen tot natuur. Laat ze 10 – 15 minuten op pad gaan.

Onderdeel 2: Laat de jongeren de foto's maken met hun mobiel. Maak bij terugkomst bijvoorbeeld een Whatsapp groep om de foto's met elkaar te delen. Dan kan iedereen de foto zien en kan degene die het heeft gemaakt een toelichting geven. Of zoek een manier waarop je de foto's gelijk op de beamer kan laten zien (door ze de foto's naar je te laten mailen bijvoorbeeld).

Onderdeel 3: Bespreek met elkaar de mooie foto's van de schepping. Laat toelichten waarom de foto is gemaakt? Delen de andere jongeren dit? Bespreek daarna de foto's van schade aan de schepping. Laat toelichten wat schade veroorzaakt aan het milieu. Delen de andere jongeren dit?

OPDRACHT: VOETAFDRUK

Benodigdheden: Internetverbinding, computers of laptops/smartphones
Vooraf: Dit onderdeel maakt duidelijk dat hoe je leeft impact heeft op de schepping. Alle dingen waarvan wij leven zijn onuitputtelijk en kosten energie en ruimte van de aarde.

Beschrijving: Leg kort uit wat er met de voetafdruk wordt bedoeld. Laat de jongeren in tweetallen hun eigen online voetafdruk invullen via www.wnf.nl/voetafdruktest
Brainstorm met elkaar hoe je je voetafdruk kleiner kunt laten worden. Als er weinig uit de groep komt, kijk dan naar de volgende suggesties:

- minder vlees eten
- zo min mogelijk plastic tasjes gebruiken, maar een eigen tas of papieren tasjes
- afval scheiden - recyclen –
- minder energie proberen te gebruiken door bijv. stekkers en opladers uit het stopcontact te halen wanneer je ze niet gebruikt.
- verwarming graadje minder (doe bijvoorbeeld mee op warmetriendag)

OPDRACHT: ZWERFAFVAL

Verzamel met jongeren (of ook kinderen) rond het eigen kerkgebouw een uurtje zwerfafval, voor of na de viering. Vervolgens kun je dit aanbieden aan de wethouder die over afvalverzameling gaat, of de burgemeester.

7. NUTTIGE WEBSITES

Concrete handreikingen voor preken, liturgie en gebed zijn o.a. te vinden op:

www.michanederland.nl : Micha Nederland werkt aan draagvlak voor sociale en ecologische gerechtigheid binnen het christelijke deel van onze samenleving. Onder 'downloads' vindt u liturgisch materiaal voor Micha Zondag, met een schat aan preekschetsen, suggesties voor liturgie, jongerenwerk, etc. Met name het themapakket uit 2014 sluit goed aan bij dit thema.

www.arocha.nl : A Rocha is een beweging van christenen die vanuit hun geloof zorgen voor Gods schepping. In Nederland adopteren elf lokale groepen natuurgebieden en dragen er zorg voor natuurbeheer en monitoring. A Rocha motiveert kerken om te zien naar de schepping. Jaarlijks plaatst A Rocha op haar site een themapakket voor kerken.

www.scheppingvieren.nl : verhalen en gebeden, liederen en rituelen. Deze kunnen vrij worden gebruikt in vieringen en bijeenkomsten, en voor persoonlijke bezinning.

www.kerkenmilieu.nl : actuele informatie over kerken en het milieu, met columns, agenda en links naar andere christelijke 'groene websites'.

www.ecen.org : ECEN is het oecumenische netwerk van Europese kerkelijke organisaties op het terrein van milieu en duurzaamheid. Op hun website staat liturgisch materiaal (in het Engels, Frans en Duits) dat kan worden gedownload en voor eigen gebruik mag worden bewerkt.

www.groengeloven.com : GroenGeloven wil mensen inspireren, om al of niet vanuit het geloof, na te denken over duurzaamheid.

www.ecokerk.be : Een Vlaamse site met actuele informatie over kerk en ecologie.

www.groenekerken.nl : Steeds meer Nederlandse kerken kiezen voor duurzaamheid. De GroeneKerken-actie brengt al deze kerken en hun inspanningen in kaart. Om van elkaar te leren en anderen enthousiast te maken.

www.kerkenvoordetoeekomst.nl : Een site met een methode / routeplan om een kerkelijke duurzaamheidsgroep krachtig te organiseren.

www.oikoumene.org/en/what-we-do/pilgrimage-of-justice-and-peace

Deze handreiking is samengesteld door:

Gertine Blom, Bethelkerk Utrecht

Christiaan Hogenhuis, Oikos

Gerard Moorman, Konferentie Nederlandse Religieuzen

Guus Prevoo, Vastenactie

Annemarthe Westerbeek, Micha Nederland

Utrecht, juli 2015